

KÉT MISKOLCI DÍSZKOVÁCS MESTER ÉS A POSTAPALOTA RÁCSOZATA SZNAGYIK SÁNDOR ÉS SZÉKELY BÉLA MUNKÁSSÁGA A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Szere dai (Sznagyik) László

ny. tanár, honismereti kutató
Schulek Frigyes Építőipari Szakközépiskola, Budapest

A közlemény egy miskolci középület, az 1937-ben átadott, és azóta többször bővített Postapalota építéstörténetéhez közöl új adatokat, magántulajdonban lévő családi emlékek bemutatásával. A szerző személyes indíttatású kutatást végzett a témában, mert a családi emlékezet szerint a Postapalota földszinti ablakainak és kapuinak kovácsoltvas díszrácsát az édesapja, Sznagyik Sándor zár-és lemezlakatos, és az ő közvetlen munkatársa és rokona, Székely Béla kovácsmester készítették, akikről a szakirodalom nem tesz említést.¹ A Postapalota rácsozata mellett a Miskolc-mindszenti temetőben a családi sírhely kovácsoltvas rácsozata-kerítése, illetve három db, sárgaréz ötvözetből készült, mívesen megmunkált harctéri emléktárgy (két váza és egy hamutartó) őrzi a mesterpáros munkásságának emlékét.

A miskolci Postapalota – ahogy a 40-es években is nevezték² – igen jól sikerült építmény, s ma dísze a városnak. Homlokzatát 9 db díszes ablak és 2 db két-szárnyú kapubejáró tagolja, ahogy az eredeti tervben és az 1937. évi átadás után szerepelt. Az itt közreadott anyag ezekkel kapcsolatos hiánypótló közlemény. A magyarországi díszkovácsmunkákat összefoglaló német nyelvű kiadvány (PEREHÁZY 1982) Miskolccal szűkszavúan bánik, csak Nyíri Bélánál emlékezik meg

a Zenepalota réz rácsáról (PEREHÁZY 1982, 81), és természetesen Fazola Henrikről és az Egerben található „díszkovács” munkáiról. Pedig a 20. század adott Miskolcnak egy Postapalotát is, amelynek kovácsoltvas rácsozata ma is a város értékei közé tartozik (1. kép).

A POSTAPALOTA ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE

A miskolci Postapalota építése a város dinamikusan fejlődő, két világháború közötti időszakára esik. Miskolc 1909-ig csupán rendezett tanácsú város. Az önálló törvényhatóság elnyerése csak Szentpáli István polgármestersége alatt (1902–1912) valósult meg (DOBROSSY 1994, 255). Előtérbe került a kereskedelmi- és ipari nagyváros kialakításának gondolata, első helyen az iskolavárossá alakítás. A fejlődés 1930–1941 között volt a legintenzívebb (DOBROSSY 1994, 257), aminek az előzményei az I. világháború előtti időre nyúlnak vissza. A városi elöljáróság következetes küzdelme egy főposta építéséért 1913. május 30. óta folyamatosan nyomon követhető (KAMODY 1990, 128). Csaknem negyed század telt el, mire a palota építése elkészült (1937 őszre), és 1938. március 29. lett a használatba vételi engedély dátuma.

Magáról a Főpostáról többen elég bőven megemlékeznek (KAMODY 1990, DOBROSSY 1994, DOBROSSY–STIPTA 2007, 326–327). Az épület terveinek elkészítésére Reischl Gusztáv 1918-ban kapott megbízást. A homlokzatot Reischl Gusztáv terveinek átdolgozásával Wälder Gyula műegyetemi tanár alakította ki, ő tervezte a díszítő elemeket, a földszinti középírszt hangsúlyozó megoldásokat. A háromszög alakú, építészeti pilasztereken kívül részletes barokk motívumokat

1 Sznagyik Lajos (a szerző nagybátyja) szóbeli adatközlése szerint: „Fiúk, ne feledjétek, ez apáitok közös munkája!” A kutatáshoz ez adta az indíttatást, nélküle nem nyúltunk volna a témához. Sznagyik Lajos a DIGÉP főmeosaként hunyt el, mint köztisztelőben álló, szavahihető adatközlő.

2 A negyvenes években meghonosodott kifejezés. A *Postapalota* – hasonlóan a *Zenepalota* kifejezéséhez, mely nyomtatásba is került (PEREHÁZY 1982, 81) – megnevezés is érthető, mindkettő találó a bennük lévő művészi kivitelű épületdíszítő mester munkák miatt.

1. kép. A miskolci Postapalota 2016-ban. Az eredetileg szimmetrikus homlokzatú épületen jól látható a déli szárny bővítése (1950-es évek), és a későbbi emeletráépítés (1990-es évek). (A szerző fotója.)

is tervezett: urnák, füzérek, ablakpárkányok, mellvéd kötények tagolják a homlokzatot (KAMODY 1990, 128–129). Így valószínű, hogy az ablakok és ajtók-kapuk rácsozatát, illetve az ablakok felső tagozataiban a félköríves lünetták egyedi kovácsoltvas motívumait is ő tervezhette, a Sznagyik–Székely díszkovács mesterpáros az ő terveit valósította meg.

Az ablakokat fedő rácsozat két jól elkülönülő részelemre bontható és ma is így látható. A felső lünetta kézi megmunkálású kovácsmunka, míg az alsó, felületében és tömegében lényegesen nagyobb védőrács, gépi hajlítású és fémmegmunkáló üzemet feltételez. Kamody közlése szerint Árva Pál építési vállalkozó volt az épület kivitelezője, aki a rácsozat készítését a Nyíri és Demeter céggel, illetve Fazekas Adolf vállalkozóval végeztette (KAMODY 1990, 128). A Nyíri és Demeter cégre való hivatkozás – tekintve, hogy Demeter a város legnagyobb ilyen célra igénybe vehető fémipari cége/családja volt, és Dobrossynál is név szerint csak ez sze-

repe – nem megkérdőjelezhető információ. Árva Pál egyébként is építési vállalkozó, fémipari alvállalkozóra is szüksége volt. A kivitelezőként megadott Fazekas Adolf vállalkozó azonban nem lehetett (vagy nem egyedül volt) a kivitelező mester. A fő-és alvállalkozó ma jól ismert fogalom: a Nyíri-Demeter cég, és/vagy a Fazekas alvállalkozója volt a Sznagyik–Székely kisiparos páros. Emellett szól az is, hogy Székely Béla édesanyja, Demeter Irma e Demeter család tagja. Családon belül pedig, különösen a kevés szereplővel működő fémipari szakmában ismert kellett, hogy legyen a kovács Székely Béla. Tehát a fővállalkozó ismerhette a mestereket. Miskolc városában kézműiparos (kisiparos) ez időben lakatosként több mint 50 fő volt, kovács 1930-ban 17 fő, 1943-ban 19 fő (DOBROSSY 1994, 2. sz. táblázat). A Postapalota 2 kapuja és 9 ablaka védő- és dísrácsozata nem kis munka, egy építész vállalkozónak, ha nem voltak fémipari szakemberei, alvállalkozókat kellett alkalmaznia, azaz választani a kisiparosokból.

2. kép. A miskolci iparos kör az 1930-as években. Az asztalnál közepén Sznagyik Sándor, jobbján Székely Béla, balján sógora, Sztrezenyiczky László.

NÉHÁNY CSALÁDTÖRTÉNETI ADAT

Az Árva megyéből származó, szlovák Sznagyik (Snadik) család eredetileg *gyolcsos tót* familia.³ Vándor vászonárus, textilkereskedő családként jól ismert volt Északkelet-Magyarország vásárain, erről számos közlemény részletesen megemlékezik (F. KAIL 1982, OLTVAI 1993, BODNÁR 2011). A kiterjedt család egyes ágai Miskolcon telepedtek le, és gyermekeikből a 20. században hárman is lakatosok lettek: Sznagyik Sándor, Lajos és László. Ez a váltás a társadalmi háttér változásának is következménye, ami a városatyák korábban már említett iskolavárosi koncepciójával, és a nagycsaláddal is összefügg. Miskolcnak már volt felső fémipari és felső kereskedelmi iskolája, s utóbbi a család leány gyermekeit, ill. a bekerülő sógornőt is vonzotta, mint ahogy a felső fémipari egy egész ipari baráti közösséget is generált. A miskolci iparos kör fényképén (2. kép) az asztalnál közepén ül Sznagyik Sándor, jobbján Székely Béla, balján sógora, Sztrezenyiczky László, aki korán elhunyt, de szintén a felső fémipari végzett növendéke volt.

Sznagyik Sándor nagyapja, Sznagyik Ignác 1916-ban az orosz hadifogságban szintén kovácsként tevékenykedett (OLTVAI 1993), így a felmenők között is meg lehet találni a leszármazottak készségét a fémipari munkához. Sznagyik Sándor fiatalon Sesztina Lajos lakatosmesternél volt inas, majd segéd. Segédlevele megvan, a keltezése 1919. május 2., amikor a csehek megszállják Miskolcot. (Keserű dátum: a segéd itt maradt, itt lett mester, pedig felmenői szlávok, Árva megyéből.) Sznagyik Sándor házasságkötése után (1934) után még 15 évre visszatért a kereskedelemhez, majd 1950-től, mint lakatosmester a 3. sz. Volán (MÁVAUT) taxi részlegének karbantartó műhelyét vezette, 1955-ben bekövetkezett haláláig.

A mesterpáros másik tagja, Székely Béla apja és nagyapja is kovácsmester volt Edelényben. Édesapjánál tanulta a kovácsmesterséget. Hosszú életet élt, saját kisműhelye az egykori Apponyi utca 18. szám alatt (ma Szeles utca) volt. Az I. világháborúban katona volt a nyíregyházi huszároknál. Itt, mint patkolókovács tevékenykedett, és a gyógykovács képesítést is megszerezte. Trianon után a gyolcsos szekerek karbantartását, ráf-, lócs-, agy-, tengely- kovácsmunkáit is végezte, mert alkatrész-szállítás már nem volt Szlovákiából (BODNÁR 2011, 412.) Benősült a sokleányos Sznagyik családba,

³ A *gyolcsos* vállalkozó volt, aki háza népe vagy a szomszédok és rokonok termékeit átvette és vándorlása során értékesítette, majd haza térve elszámolt. A Sznagyik családnév a nyelvészeti kutatások szerint vlach eredetű. (OLTVAI 1993, 233.)

3. kép. A kovács-
műhely korhű be-
állításban. Miskolc,
Apponyi u. 18. (Szeles
utca). Jobb szélén
Sznagyik Sándor.
(A fénykép magántu-
lajdonban.)

4. kép. Sznagyik Sándor és Székely Béla az 1930-as években.
(A fénykép magántulajdonban.)

így sógora lett Sándornak és Lajosnak is.⁴ A családi vásározó szekerek karbantartása jó kezekbe került, és a Postapalota rácsainak kivitelezése, illetve a családi sírkert kerítése kivitelezése is a családban, az Apponyi u. 18. alatti műhelyben történt (3. kép).⁵

A műhely az 1950-es években államosításra került. A család szekerező, fuvarozó érdeklőségeinek kapcsán a szállítmányozással foglalkozó állami vállalat, a Belsped vette át a kovácsműhelyt, teljes felszerelésével együtt. Közvetlen érdekelt gazda nem lévén, a műhely felszereléséből semmi nem maradt meg, egy kovács satu még megvan a mester fiánál, Székely Béla Ferencnél.⁶ A mesterek az államosítást követően is a szakmában maradtak, szakmaszeretetüket és mesterségbeli tudásukat megőrizte az emlékezet. Sznagyik Sándor zárlakatos is

4 A családtörténethez tartozó adat, hogy az itt is többször idézett Dobrossy István történész, levéltárigazgató Sznagyik Lajos leányának, Erzsébetnek a sógora lett. Sznagyik Sándor és Lajos unokatestvére pedig Oltvai Ferenc, rimaszombati, majd kassai levéltáros, aki a család történetét is megírta (OLTVAI 1993).

5 Időnként besegített a mesterpárosnak Sznagyik Sándor testvére, Lajos is, szintén lemezlakatos. Mesterségbeli tudását az 1960-as években karosszerialakatos munkák során is kamatoztatta.

6 A szerző gyermekkorában ki-bejárhatott a műhelybe. Székely Béla, aki ráadásul a szerző keresztapja volt, végtelen türelemmel tudott az érdeklődő kérdésekre válaszolni. A „koksztüzelésű” kovácsützhely fűtatóját a gyerekek is működtethették. A számos fogó és szerszám, az alakuló izzó vas látványa, az ütemet adó kalapács hangja az üllőn – nem felejthető személyes emlék.

5. kép. A Postapalota homlokzata északi irányból. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

volt: kinyitotta 1950 nyarán a miskolci Minorita templom kovácsoltvas műemlék ajtajának főzárát úgy, hogy az továbbra is üzemképes maradt. Számos típusú páncélkasszát is ki tudott nyitni zárlakatosi képzettségével.

A POSTAPALOTA KOVÁCSOLT RÁCSAI

A közlemény szerzője még látta azt a méretezett kiviteli rajzot, amit Sznagyik Sándor a jelen közlemény végén bemutatott, kisebb sárgaréz vázához készített. Lemez megmunkálási készségét még ma is lemérhetjük hátrahagyott munkáin, s az is tudott, hogy kovácsolt lemez munkáikhoz előbb domború „pozitívot” készítettek.⁷ Egymást jól kiegészítő és megértő, művészi színvonalú mesterpáros lehettek (4. kép). Azt, hogy egy mesterember művészi szintű lehet, már e téma alapművében kifejtették. „A 18. sz.-i európai kovácsművészet virágkorát élte, – a magyar is – s egyenértékűnek tekinthető az építő- és képzőművészet alkotásaival.” (PEREHÁZY 1982, 46–48).⁸

A Postapalotáról készült, északi sarok felőli mai fényképen igen jól látszik a homlokzat tagoltsága, a háromszög alakú pilaszterek mellett a bejáratokat

kiemelő oszlopok szerepe, a két bejárat kiképzése, és azok kétszárnyú ajtaja és rácsozata (5. kép). Az északi és déli kapu ajtószárnyainak rácsa, valamint a kilenc ablak kétosztatú rácsozatának alsó része barokkos kialakítású, stílusában jól illeszkedik Wälder Gyula barokkos homlokzatzdíszítő motívumaihoz (6–8. kép). Az ajtók és ablakok fölötti, félköríves lünetták egyedi kialakításúak, a posta történetével, és a technika fejlődésével kapcsolatos egy-egy központi motívum van a kompozíció közepén. A két kapubejáró fölött postakürt, a kilenc ablak fölött: hírvivő gyalogfutár, postagalamb, postai levelek, gyalogos kézbesítő, távíróoszlopok, telefon, postai repülőgép, Zeppelin léghajó, keretes rádióantenna (9–18. kép)

A Postapalota ablakait fedő rács párhuzamai sokfelé megtalálhatók, így pl. nagyon hasonlít egy barokk kápolna rácsozatához Szentendrén (PEREHÁZY 1982, 16. kép). Az ablakrácsozat felső, félköríves, motívumos rácseleme, lünettája pedig kifejezetten barokk stílusú, és a példakép Fazola munkája (PEREHÁZY 1982, IV. tábla) a megyeházán, Egerben. Ez nemcsak a tervező, hanem az alkotó, Sznagyik Sándor tudatos választása is lehetett, mert ő Egerben járva erre külön felhívta a figyelmet, párhuzamként megmutatva fiának az egri megyeháza szőlődiszes kovácsolt vaskapuját (PEREHÁZY 1982, III. tábla). A Mindszenti temetőben a Sznagyik családi sírkert rácsozata ugyanebbe a vonulatba illeszkedik.

⁷ Ifj. Székely Béla Ferenc, a kovácsmester fiának szóbeli közlése.

⁸ „Az üvegfestő – Róth Miksa művészete” c. film (Duna World, 2015. dec. 26.) a magas szinten művelt mesterséget szintén művészetnek tekinti.

6. kép. Az ablakok barokkos rácsozata és a homlokzati díszítőelemek. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

7. kép. Az északi és a déli kapu rácsozata. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

8. kép. Egyedi mintájú lünetták az ablakok és ajtók felső részén. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

9. kép. Hírívő gyalogfutár. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

10. kép. Postagalamb. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

11. kép. Postai levelek. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

12. kép. Postás, gyalogos kézbesítő. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

13. kép. Táviró oszlopok. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

14. kép. Telefon. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

15. kép. Postai repülőgép, légiposta. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

16. kép. Zeppelin léghajó, légiposta. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

17. kép. Keretes rádióantenna. (Fotó: Dr. Csete Jenő)

18. kép. Az északi és déli kapu fölötti postakürt.
(Fotó: Dr. Csete Jenő)

A POSTA BOMBÁZÁSA 1944-BEN

Az új Postapalotát 1944 novemberében a német hadsereg három helyen is aláaknázza. „*Ha az ördögi terv sikerül, nemcsak a Postapalota műszaki berendezése, de maga az épület is elpusztult volna.*” (KAMODY 1990, 129.) Ha Kamody erről is megemlékezik, kiegészítésként meg kell jegyeznünk, hogy fontos létesítmény lehetett a miskolci Postapalota, ugyanis 1944. június 2-án, Miskolc első bombázásakor az angol légierő is meg kívánta semmisíteni. A szerző átélte a bombázást, látta a károkat – első íyvet életében, a Don-kanyarból hazajött édesapja kíséretében. Nagyon rögződött a pusztítás, így az emlékezet pontosan megőrizte a bombatalálatok helyét (DOBROSSY 1994, 258).

Dobrossy „elcsúszott” bombázásról, illetve a károkról és az áldozatokról is ír, de nem említi az „elcsúszás” mértékét. Jelen sorok írója tartalékos légvédelmi altiszt lévén tanult e bombázó típusokról (liberátor), és meg tudja ítélni, hogy a találati elcsúszásokhoz elég 1 sec. reagálási eltérés, vagy 60 km/ h-s oldalszél. Ennyin múltott a Postapalota épsége. Ugyanis a totálkáros vásárcsarnok tömbjétől, (több telitalálat miatt) a Postapalota tömbje csak 800 méterrel van nyugatra. A vásárcsarnoki „szőnyegből” csak egy találat csúszott ki a Búza tér DNy-i sarkára, 150 méterre a csarnok épületétől. A

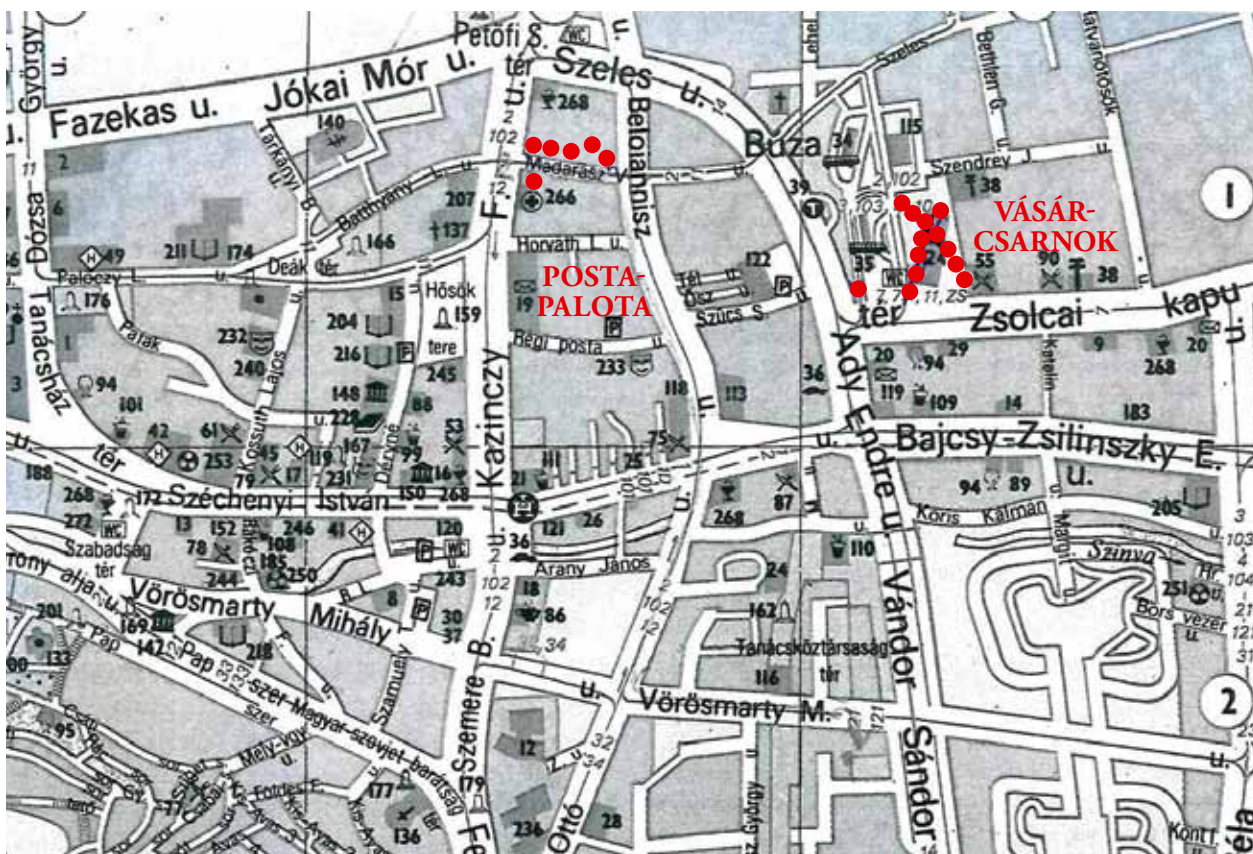
térképvázlaton (19. kép) jelölt találatokból is látszik, hogy a Postapalotának szánt szőnyeg ugyancsak elcsúszott 150 méterrel északra, és a becsapódások (lakóépületeken) távja a Posta célépülettől 250 méteren belül van. (Egykori romok még ma is láthatók, 2016-ban.)

Miskolc védelmére ún. könnyű légvédelmi lövegből csak 2 db volt a pusztítás színhelyétől kb. 2 km-re északra felállítva. Ez nem „üteg”, így ez nem befolyásolhatta a bombázást, egyébként is egyetlen gépet tudtak lelőni, és ezután őket lőtték ki a vadászok. Tehát ezt a bombázást a Postapalota „megúsztta”, többé a háborúban nem támadták.⁹

KOVÁCSOLTVAS SÍRRÁCSOK

A Miskolc-mindszenti temetőben a Sznagyik család sírkertje körüli sírrácsok a Postapalota ablakrácsai utáni időben készültek, idős Sznagyik Istvánné, Sándor édes-

⁹ A Huszár utcai laktanya és a mellette lévő lakóház is kapott telitalálatot, a vásárcsarnoktól alig 500 méterre északra. E „szőnyegnél” is volt északra kicsúszott becsapódás kb. 100 méterre. Azt nem tudjuk rekonstruálni, hogy a bombázó kötelék mekkora részlege, és melyik célpontra hajtotta végre a bombázást kb. 100–150 m találati valószínűséggel. Ezért úszhatta meg a Postapalota a bombázást.

19. kép. Miskolc 1944. június 2-i bombázásának emlékeztetőből rajzolt térképe, a Postapalotát elkerülő találatok megjelölésével.
(A szerző rajza)

20–21. kép. A Sznagyik-sírhely a Miskolc-mindszenti temetőben, a mesterpáros által készített barokkos sírráccsal. (A szerző fotója)

22. kép. Barokkos sírrács a mindszenti temetőben.
(A szerző fotója)

23. kép. Klasszicizáló sírrács a mindszenti temetőben. (A szerző fotója)

anyja és Béla anyósa halálát követően. Ez a sírrács is barokkizáló és meleg megmunkálású kovácsmunka. Itt már a rács terve és a kivitel is a díszkovács páros munkája. Nem sok díszkovács munka van a temetőben,¹⁰ három hasonló alkotással való összevetés eredményeképpen megállapítható, hogy a barokk stílusjegyeket hordozó rácsozatok közül kiemelkedő színvonalú a Sznagyik-féle munka (20–21. kép). Szintén a barokkhoz visszanyúló lehet egy magas rács (22. kép). Jellegzetesen függőleges pálcás nyílhegyben végződő, klasszicista rács (23. kép).¹¹ Talán ezért is érdemes lenne ezt a családi kovácsmunkát helyben, in situ megmenteni, fenntartani, úgy is, mint a szlávok letelepedési emlékét. Ha már a putnoki temető a Matkulcsik család sírkertjét őrzi és számon tartja, sőt a vavrecskai temető (Szlovákia) is őrzi egy Snadik sírt, ideje volna Miskolcon is megőrizni és számon tartani a Sznagyik család sírhelyét.

AZ EGYÉB LEMEZDOMBORÍTÁSOS ALKOTÁSOKRÓL

Ezek nem kovácsmunkák, de jelzik a készítőjük, Sznagyik Sándor mesterségbeli tudását. Úgy gondoltuk, hogy a félemelez hidegmegmunkálás eredménye esztétikailag is szép. Ezek a még nem publikált mestermunkák alátámaszthatják a mesterek „meleg megmunkálásban” (kovácsmunka) nyújtott eredményességét.

A nagyobb váza (24–26. kép) 1931-ből származik, az akkor alig 30 éves mester el nem vesztegetett ifjúkori lemezlakatosi tehetségét példázza. A sárgaréz anyagot – valószínűleg jó hidegalakíthatósága miatt – nagyon kedvelte. Munkáit, a félkész kisebb vázát is még a Donkanyarból történt menekülése során is őrizte, s hazahozta.¹² A kisebbik váza (27–28. kép) félkészben maradt. A talpon megmaradt körosztás jól példázza, hogy még a viszonylag „kicsi” munka tervezésére, méretezésére fordított figyelmet. Itt nincs kiperemezve a szájrész, de mintás a felsőrész. A hamutartó (29. kép) pontozásos díszítésén és a talpperemén türelemmunka látszik. A munkán lévő dátum azt példázza: ekkor még volt idő nem csak harcolni, alkotni is.

10 A miskolci *Mindszenti Plébánia értesítője* (2015. Mindenszentek, p. 2.) A VII.-03-15/16. sz. szabványos kettős sírhely a Sznagyik családé.

11 Jókai Mór apósának, Laborfalvi Benke József tanárnak a 19. századból származó, nevezetes sírja.

12 A Miskolci 8. számú Gépkocsizó Vonatosztág Donkanyari visszavonulása, 1943.

24–25. kép. Váza, hidegen megmunkált sárgaréz. (Magasság 270 cm, átmérő 10 cm.) Készítette Sznagyik Sándor 1931-ben.
(Fotó: Szabó Sándor)

A nagyobbik váza másodpéldánya a családban, Rimaszombatban (az ott maradt családi ág nál, Sznagyik Sándor unokahúgánál) van – jelképes, hogy Szentpéteri József, a fémdomborítás világhírű mestere szülőházájában (MIHALIK 1954). Az első példány Kozma Zsoltnál Miskolcon, Sznagyik Sándor unokájánál található. Tudunk egy harmadik példányról, szintén a 30-as évekből, mely a II. világháború forgatagában elveszett.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom elsősorban Szabó Sándor természetfotósnak (Cegléd), volt diákomnak a tárgyfelvételek elkészítéséért, Pálinkás Barnabás és Márk unokámnak a szkennelésért, és Szeredai (Sznagyik) Péter könyvtárosnak

kézirat előszerkesztéséért és a „Postapalota téma” ébrentartásáért, valamint Dr. Csete Jenő nyugalmazott tanszékvezetőnek a lünetták fényképezéséért.

IRODALOM

BODNÁR Mónika

2011 Felföldi gyolcsosok és leszármazottaik térségünkben. Adatok a Putnokon letelepedett gyolcsosok történetéhez és a Gömöri Múzeum textilgyűjteményéhez. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* L. 411–435.

DOBROSSY István

1994 Miskolc társadalmának átalakulása, az ipar és a kereskedelem szerkezete 1929–1949 között. *Levéltári Évkönyv* VII. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc, 253–292.

26. kép. Az 1931-ben készült váza részlete, a mester kézjegyével.
(Fotó: Szabó Sándor)

27. kép. Váza, hidegen megmunkált sárgaréz, félkész alkotás.
Felirata: orosz hadjárattól. (Magasság 27 cm, átmérő 6 cm.) Készítette Sznagyik Sándor 1942-ben. (Fotó: Szabó Sándor)

28. kép. Az 1942-ben készült váza részlete.
(Fotó: Szabó Sándor)

29. kép. Hamutartó. Az alsórész anyaga sárgaréz. A felsőrész egy robbanólövedék, anyaga acél, a hegye eredetileg sárgaréz, e példányon vörösréz pótlás. Felirata: Orosz földről 1942. júl. 28.
Készítette Sznagyik Sándor. (Fotó: Szabó Sándor)

DOBROSSY István–STIPTA István (szerk.):

2007 *Miskolc története V/1. 1918-tól 1949-ig*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár–Herman Ottó Múzeum, Miskolc.

F. KAIL Katalin

1982 Az árvai gyolcsosok miskolci letelepedéséről és életéről. In: BALASSA Iván–MÓDY György–UJVÁRY Zoltán (szerk.): *Néprajzi tanulmányok Dankó Imre tiszteletére*. Debrecen, 431–440. (Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei 39.)

KAMODY Miklós

1990 *Indul a postakocsi... 200 éves a miskolci posta, 1790–1990*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc. (Borsodi Kismonográfiák 35.)

MIHALIK Sándor

1954 *Szentpéteri József ötvösmester élete, önéletírása, művei*. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest.

PEREHÁZY, Károly

1982 *Schmiedekunst in Ungarn*. Corvina Kiadó, Budapest.

OLTVAI Ferenc

1993 Egy árva megyei gyolcsoscsalád az Alföldön. In: FEJÉR Ádám–BOGNÁR Ferenc–H. TÓTH Imre–BIBOK Károly (szerk.): *Magyarok és szlávok*. JATE Szláv Filológiai Tanszéke, Szeged, 233–260.